

**ПЕЧАТКИ Й ШТАМПИ МОНАСТИРІВ, СКИТІВ І КЕЛІЙ
НА ГОРІ АФОН ЗА ДОКУМЕНТАМИ XVIII–XIX ст.
З ФОНДІВ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

У широкому розмаїтті матеріалів, що торкаються історії та сучасного стану афонських монастирів, є такі, що їх дослідження відбувається в межах спеціальних історичних дисциплін, присвяченим деяким вузько-профільним питанням. До таких дисциплін належить і сигилографія, або сфрагістика, що вивчає різні види печаток і штампів, що вживаються для підтвердження документів або скріплення чи збереження недоторканності речей тощо. Дослідження грецької церковної, зокрема афонської, сфрагістики, є природним продовження візантійських сфрагістичних студій, але тільки останнім часом привертає увагу науковців¹.

Наша невеличка розвідка має на меті презентувати описання малих (канцелярських) печаток і штампів майже всіх монастирів Св. Гори, а також кількох менш відомих скитів і келій, що діяли у XVIII–XIX ст. Вихідним матеріалом для опису слугували тексти листів, свідчень і розписок, що їх уклали настоятелі (ігумени, кафігумени та ін.) монастирів, скитів і келій Афонської гори за різних історичних умов, котрі не є предметом розгляду цієї розвідки. Тому в більшості випадків укладач надалі обмежуватиметься лише посиланнями на відповідні шифри документів та їхні описи в історіографії, не вдаючись до переказу самих документів.

Найбільш репрезентативний і якісний корпус відбитків печаток з Афона зберігся в архіві очільника Руської Імператорської духовної місії в Єрусалимі архімандрита Антоніна (Капустіна, 1817–1894)². Печатки

¹ Докладніше про дослідження візантійських і поствізантійських печаток див: *Tchentsova V. A Corpus of Post-Byzantine Seals: Research cataloguing project*, in: *Byzantine and Rus' Seals. Proceedings of the International Colloquium on Rus'-Byzantine Sigillography*. Kyiv, Ukraine, 13–16 September 2013. — Kyiv: The Sheremetievs' Museum, 2015. — P. 263–279.

² Частина архіву архімандрита Антоніна зберігається у ф. XIII (архів Св. Синоду), що надійшов до відділу рукописів 1945–1946 рр. від удови В.І. Барвінка (1879–1943) Євгенії (Воловик). Докладніше див.: *Чернухін Е.К. «Иностранные» корреспонденты архимандрита Антонина Капустина: обзор документов 1865–1894 годов, хранящихся в*

знаходяться на невеличких аркушах паперу, що слугували формальними розписками в одержанні грошей у період від 15 травня (Руський Андріївський скит) по 29 червня 1880 р. (келія св. вмч. Артемія) на поминання душі Василя Петровича Артюка (на жаль, ми не маємо можливостей віднайти додаткові відомості про цю особу). Уперше перелік 17 таких розписок, укладених грецькою мовою, був представлений в каталозі грецьких рукописів 2000 р.³ Насправді ж, дотичних до цієї справи документів трохи більше, оскільки були ще інші розписки, складені російською мовою.

Отже, за сукупністю цих документів 1880 р. можна дійти висновку, що на поминання душі Василя Артюка було загалом передано щонайменше 130 рублів. Очевидно також, що ці гроші були одержані спочатку на ім'я архімандрита Антоніна, а вже потому передані на Св. Гору і за посередництва Руської св. Кіновії (тобто монастиря св. Пантелеймона) розподілені між 23 одержувачами. Чи був той розподіл ще за життя запланований самим Василем Артюком або уже його душеприказниками, чи самим архімандритом, ми не знаємо. Невідомим залишається і безпосереднє джерело коштів, а також сама дотичність Василя Артюка до Афона або Єрусалима. Хай там як, але загалом у зазначений період були розподілені такі суми:

до монастирів — Лавра св. Афанасія, Ватопед, Іверський, Хіландар, Діонісія, Пантократор, Ксиропотам, Зограф, Дохіар, Каракал, Філотей, Симона Петри, св. Павла, Ставронікита, Ксенофонт, Григорія, Есфігмен, Констанит — по 4 рублі;

до келій св. Василя Великого і св. вмч. Артемія (при Лаврі св. Афанасія) — по 4 рублі;

до Руського Пантелеймонова монастиря і Руського Андріївського скиту надійшло по 10 рублів;

до скиту св. Пророка Іллі — 30 рублів.

Неважко помітити, що в переліку монастирів відсутній Кутлумуш, який посідає шосту позицію в ієрархії афонських монастирів. Наразі це важко пояснити, навряд чи так було заплановано, могла статися й випадкова втрата саме цього документа. Натомість, наявність розписок з деяких російських і почасти забутих нині скитів і келій свідчить про обізнаність небіжчика або його рідних з тодішнім станом чернечих інститутів на Св. Горі.

Институте рукописи Национальной библиотеки Украины им. В.И. Вернадского // Иерусалимский вестник. — Вып. VII–VIII. — Иерусалим, 2015. — С. 185–204.

³ Чернухін Є. Грецькі рукописи у зібраннях Києва: каталог. — Київ; Вашингтон, 2000. — С. 259. — 378 с.

Гроші на спомин душі Василя Артюка були надані переважно у вигляді кредитних білетів, тобто паперові. У двох випадках — до Хіландаря і келії св. Василя Великого — гроші надійшли сріблом. Усі одержувачі грошей видавали розписки за власними підписами під текстами, що склалися писарями або ними самими. За бланк слугували невеличкі аркуші паперу з відбитками в горішній частині аркушів малих круглих печаток монастирів або скитів. Діаметр більшості афонських канцелярських печаток — від 40 до 49 мм. Майже для всіх відбитків використана особлива синьо-зелена — «оливкова» або темно-бірюзова, фарба. Меншою мірою відбитки робили вугільним сумішком («сажа»). У двох випадках матеріалом для розписок слугували друкарські бланки, ще в одному — папір із сліпим тисненням.

Під відбитками печаток записані тексти розписок із зазначенням імені небіжчика, посередників, мети і суми одержаних коштів. Під текстом містяться дати і власноручні підписи одержувачів. Тексти розписок, звичайно ж, не ідентичні, але дуже подібні й одноманітні. Водночас, варто зазначити, що вони мають певну історичну, зокрема палеографічну, цінність як достовірні зразки почерків та автографи перших осіб монастирів і скитів на той період. Як уже було зазначено, більшість текстів склалися новогрецькою мовою і лише шість — російською. На жаль, не всі відбитки печаток є якісними, не всі літери читаються, а окремі зображення погано ідентифікуються. Тому для порівняння й доповнення головної низки відбитків у статті подаються ще декілька зразків афонських печаток за іншими документами ІР НБУВ. На жаль, документів, дотичних до історії Св. Гори у фондах ІР НБУВ небагато⁴, і лише поодинокі документи були написані від імені братій монастирів. Тим не менше, для доповнення цієї розвідки були використані листи з печатками Лаври св. Афанасія від 1743 р.⁵ і 1744 р.⁶, Ватопеда 1863 р.⁷ і 1871 р.⁸, Іверського монастиря 1744/1745 р.⁹, Зографського монастиря¹⁰ і монастиря Каракал¹¹

⁴ *Чернухін Е.* Матеріали по истории и описанию Афонских монастырей в фондах Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского // Труды Киевской духовной академии. — № 26. — Київ, 2017. — С. 53–76.

⁵ *Чернухін Е.* Грецькі рукописи... — С. 214–215.

⁶ Там само. С. 218.

⁷ Там само. С. 251.

⁸ Там само. С. 256.

⁹ Там само. С. 216–217.

¹⁰ Там само. С. 226.

¹¹ Там само. С. 226.

1751 р., монастиря Ксенофонта 1859 р.¹² та св. Пантелеймона 1837–1848 рр.¹³

Отже, нижче подаються описи відбитків печаток афонських монастирів, скитів і келій із розкриттям легенд, складених грецькою або церковнослов'янською мовами, і їхнім перекладом українською. Наведені також діаметр печаток, характеристики фарби, що слугувала для відбитків, умовні назви сюжетів або опис зображень, по-можливості розкриваються літерні скорочення на основному полі. Описання розташовані за ієрархією святогорських монастирів (з умовним урахуванням відсутньої в колекції печатки монастиря Кутлумуш як № 6). Описи печаток і штампів скитів і келій подані наприкінці, окремо від тих монастирів, від яких вони залежать.

Основою для зображень на печатках слугували насамперед образи Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці та пов'язаних з ними сюжетів, а також лики святих. У більшості випадків зображення на печатках і штампах віддзеркалюють офіційні назви монастирів, тобто стосуються особи або сюжету, на пошану яких засновано монастир, скит або келію. Грецькі та слов'янські написи у зовнішньому колі печаток віддзеркалюють тогочасні трохи наївні уявлення різьблярів про правопис, а подекуди й самі назви монастирів, але загалом є зрозумілими і не коментуються. Очевидно також, що представлені печатки не були ані першими, ані останніми в історії афонських монастирів, але це питання не є наразі предметом нашого дослідження. Сподіваємося, однак, що представлений нижче опис буде корисним для дослідників сфрагістики, або сигілографії, істориків церкви і всіх шанувальників Св. Гори.

1. Лавра св. Афанасія

Напис у колі: ΣΦΡΑΓΙΣ ΑΓΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΙΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ [печатка свята божественної священної царської патріаршої найвеличнішої лаври преподобного отця нашого Афанасія]. На центральному полі постать св. Афанасія на тлі чотирьох кіпарисів. Напис обабіч голови: Ο ΑΓΙΟΣ | ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ / Ω ΕΝ ΤΩ | ΑΘΩ [святий Афанасій, що на Афоні]. Діаметр: 45 мм. Оливкова фарба.

IP НБУВ, ф. XIII, № 6349.

¹² Там само. С. 248.

¹³ Там само. С. 243.

Відбиток 1743 р.

Написи у колі: Ι ΣΦΡΑΓΙΣ : Ι ΑΓΙΑ ΤΙΣ ΘΙΑΣ ΚΕ ΙΕΡΑΣ ΚΕ Ι ΒΑΣΙΛΙΚΙΣ ΜΟΝΙΣ ΛΑΒΡΑΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΟ ΑΘΩ [печатка свята божественного і священного царського монастиря лаври, що на Афоні]. На центральному полі фігура св. Афанасія на тлі квітки й дерева. Написи обабіч голови: Ο ΑΓΙΟΣ | ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ / Ω ΕΝ ΤΩ | ΑΘΩ [святий Афанасій, що на Афоні]. Діаметр: 42 мм. Сажа.

IP НБУВ, ф. 232, № 164, арк. 112, 117.

2. Ватопед

Напис у колі: ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΒΡΑΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ [печатка божественної і священної, і патріаршої найвеличнішої лаври Ватопеда]. На центральному полі: вгорі сяяння Св. Духу, під ним стрічка з написом, котру тримають два голуби, праворуч Богородиця, ліворуч постать архангела, між ними катедра. Діаметр: 46 мм. Темно-бірюзова фарба.

IP НБУВ, ф. XIII, № 6361.

Відбитки 1863 і 1871 рр.

Напис у колі: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ [печатка божественного і священного, і патріаршого монастиря Ватопеду]. На центральному полі: в горішній частині Св. Дух у хмарах, у центрі зображення уклінної Богородиці з Немовлям перед столом з книгою та квітами, з іншого боку архангел у хмарині. Діаметр: 48 мм. Темно-бірюзова фарба, сажа.

IP НБУВ, ф. 193, № 124–125.

3. Іверський монастир

Напис у колі: ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΕΙ ΑΘΩ [печатка священного і шанованого монастиря Іберів на горі Афон]. На центральному полі: сюжет Успіння Богородиці серед янголів і святих, у верхній частині Бог, у долішній частині дві постаті святих. Діаметр: 45 мм. Темно-бірюзова фарба. ІР НБУВ, ф. XIII, № 6354.

Відбиток 1744 р.

Напис у колі: + ΣΦ[ΡΑ]ΓΗΣ ΜΟΝΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΕΠΤΗΣ ΤΩΝ ΙΒΙΡΩΝ ΚΕ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΕΝΔΟΞΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜ[Ω]Ν Θ[ΕΟΤΟ]ΚΟΥ ΤΗΣ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΩ [печатка монастиря царського і шанованого іберів і Пресвятої Всеславної Господині нашої Богородиці Приснодіви]. Діаметр: 43 мм. Сажа. ІР НБУВ, ф. 72, № 40.

4. Хіландар

Напис у колі: СЕЙ ПЕЧАТЬ ЦАРСК[ОЙ] ЛАВРЫ ХИЛЕНДАР: ВВЕДѢН[ІА]: ПРЕС[ВА]ТЫ Б[ОГОРОДИ]ЦЫ ИЖЕ ВО АФОНС[КОЙ] ГОРѢ. На центральному полі сюжет Уведення до храму Богородиці: уклінна постать Богородиці, навпроти постать святого, позаду три постаті святих. Діаметр: 45 мм. Темно-бірюзова фарба. ІР НБУВ, ф. XIII, № 6360.

5. Монастир Діонісія

Напис у колі: + ΤΟ ΓΕΝΕΘΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ [Різдво Чесного славного Предтечі й Пророка Хрестителя Іоанна]. На центральному полі: дрібні зображення до сюжету різдва Предтечі й Пророка Іоанна, розташовані у чотирьох рівнях. Діаметр: 48 мм. Темно-бірюзова фарба. ІР НБУВ, ф. XIII, № 6352.

6. Кутлумуш

Розписка не збереглася. Для порівняння й доповнення теми подаємо вигляд печатки та запис на ній за джерелами Інтернет. + ΣΦΡΑΓΗΣ ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΟΤΙΡΟΥ ΤΟΥ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ [Печатка священна й патріарша монастиря Спасителя Кутлумуша]

7. Пантократор

Напис у колі: + ΣΦΡ[ΑΓΙΣ] ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ Μ[ΟΝΗΣ] ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡ[ΟΣ] ΕΝ ΑΓ[ΙΩ] ΟΡΕΙ ΑΘΩ 1852 [печатка священного царського патріаршого монастиря Вседержителя на святій горі Афон 1852]. На центральному полі: у горішній частині постать Ісуса Христа під час Преображення, з обох боків і до низу постаті учнів у молитовному захопленні. Діаметр: 43 мм. Оливкова фарба.

IP НБУВ, ф. XIII, № 6351.

8. Ксиропотам

Напис у колі: + Η ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ [печатка священного монастиря Ксиропотама]. На центральному полі: вгорі Ісус Христос, знизу 40 св. мучеників. Діаметр: 45 мм. Оливкова фарба.

IP НБУВ, ф. XIII, № 6350.

9. Зограф

Напис у колі: + ПЕЧАТЬ СВ:[АТАГО] СЛАВЕНО-БОЛГАРСКАГО ЗОГРАФСКАГО ВО АΘΩΝΉ ОБЩЕЖИТІА 1849 [Печатка святої слов'яноболгарської Зографської на Афоні кіновії 1849]. На центральному полі: поясне зображення св. Георгія зі списом. Написи обабіч: С:В[АТИ] | М[У]Ч[Е]Н[И]КЪ / ГЕΩΡΓΪΙ. Діаметр: 47 мм. Оливкова фарба.

IP НБУВ, ф. XIII, № 1261.

Відбиток 1751 р.

Напис у колі: + СІЙ ПЕЧАТЬ [...] ΜΟΝΑΣΤΗΡΑ ΖΩΓΡΑΦ[ΣΚΑΓΟ] Σ[ΒΑ]ΤΒΟ ΓΕΩΡΓΙΑ ΒΉ ΣΒΥΤΉΪ ΓΟΡΉ ΑΘΩΝΑ [Це печатка ... монастиря Зографського святого Георгія на Святій Горі Афона]. На центральному полі: поясне зображення св. Георгія з хрестом у правій руці. Написи обабіч: С[ΒΑ]ΤΙ / ΓΕΩΡΓΙΪ. Діаметр: 40 мм. Сажа. ІР НБУВ, ф. 232, № 164, арк. 144.

10. Дохіар

Напис у колі: + Η ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΓΓΕΛΛΩΝ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΔΟΧΕΙΑΡΟΥ Η ΕΝ ΤΩ ΑΘΩΝΟΣ [печатка Архангелів монастиря Дохіара, що на Афоні]. На центральному полі: архангел Михаїл в оточенні архангелів і ангелів. Літери обабіч голови верхнього ангела: Ι[ΗΣΟΥ]Σ Χ[ΡΙΣΤΟ]Σ [Ісус Христос]. Діаметр: 48 мм. Темно-бірюзова фарба. ІР НБУВ, ф. XIII, № 6347.

11. Каракал

Напис у колі: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ ΕΠΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ [...] ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ 1857 [печатка священної кіновії Каракалла на ім'я ... апостола 1857]. На центральному полі: постаті апостолів Петра й Павла, котрі підтримують храм, поміж ними двоголовий орел. Обабіч храму грецькі літери ΝΚ / ΙΜ. Діаметр: 40 мм. Темно-бірюзова фарба. ІР НБУВ, ф. XIII, № 6359.

Відбиток 1751 р.

Напис у колі: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ [печатка монастиря святих апостолів названих Каракала]. На центральному полі: постаті апостолів Петра й Павла, що підтримують храм, у долішній частині двоголовий орел під короною. Літери над головами апостолів: ΠΕ[ΤΡΟΣ] / Π[ΑΥΛ]Ο[Σ] [Петро / Павло]. Діаметр; 40 мм. Сажа. ІР НБУВ ф. 232, № 164, арк. 19.

12. Монастир Філотей

Напис у колі: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ [печатка священного і патріаршого монастиря Філотей]. На центральному полі: вгорі голуб у сяйві, ліворуч ангел з гілкою, праворуч Богородиця. Праворуч від ніг ангела, вірогідно, дата: 1860. Діаметр: 44 мм. Оливкова фарба. ІР НБУВ, ф. XIII, № 6355.

13. Монастир Симона Петри

Напис у колі: + Η ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ [печатка священного монастиря Симона Камея на Афоні]. На центральному полі: Віфлеємська зірка, під нею Немовля з Матір'ю, праворуч постать святого. Діаметр: 44 мм. Темно-бірюзова фарба. ІР НБУВ, ф. XIII, № 6357.

14. Монастир св. Павла

Напис у колі: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΩ ΙΕΡΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΤΗΣ Β[Α]Σ[Ι]Λ[Ι]Κ[Η]Σ ΚΑΙ Π[Α]Τ[Ρ]ΙΑΡΧ[Ι]ΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ 1805 [печатка на Афоні святого Павла царської і патріаршої кіновії 1805]. На центральному полі: вгорі Ісус Христос, Богородиця і невстановлена особа, під ними св. Георгій (ліворуч) зі списом і хрестом у руках і праворуч — св. Павло з храмом і хрестом. Літери обабіч зображень святих: Ο ΑΓ[ΙΟΣ] | ΓΕ[ΩΡΓΙΟΣ] / Ο ΑΓ[ΙΟΣ] | ΠΑΥ[ΛΟΣ] [святий Георгій / святий Павло]. Діаметр: 45 мм. Оливкова фарба. ІР НБУВ, ф. XIII, № 6353.

15. Ставронікіта

Напис у колі: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ [печатка шанованого патріаршого монастиря Ставронікіта святий Миколай]. На центральному полі: поясне зображення св. Миколая, праворуч Ісус Христос, ліворуч Богородиця. Літери й цифри обабіч фігур: Ι[ΗΣΟΥ]Σ Χ[ΡΙΣΤΟ]Σ | [17] / Μ[ΗΤΗ]Ρ Θ[ΕΟ]Υ | 93 [Ісус Христос / Мати Бога 1793]. Діаметр: 48 мм. Сажа. ІР НБУВ, ф. XIII, № 6356.

16. Ксенофонт

Напис у колі: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΟΝΤΟΣ ΕΝ ΤΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ 1785 [печатка священної кіновії Ксенофонта на горі Афонській 1785]. На центральному полі: св. Георгій верхи вбиває списом дракона. Напис угорі: Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ [святий Георгій]. Діаметр: 43 мм. Темно-бірюзова фарба.

IP НБУВ, ф. XIII, № 6346.

Відбиток 1859 р.

Написи, зображення й діаметр ідентичні. Сажа.

IP НБУВ, ф. 193, № 111.

17. Монастир Григорія

Легенда не читається. На центральному полі: св. Миколай, обабіч Ісус Христос і Богородиця. Літери обабіч голови святого: Ι[ΗΣΟΥ]Σ Χ[ΡΙΣΤΟ]Σ / Μ[ΗΤΗ]Ρ Θ[ΕΟΥ]Υ [Ісус Христос / Мати Бога]. Діаметр: 44 мм. Оливкова фарба.

IP НБУВ, ф. XIII, № 6358.

18. Есфігмен

Напис у колі: + ΒΟΥΛΑ ΤΟΥ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΓΙΟΝΙΜΟΝ ΟΡΟΣ 1797 [печатка Есфігмена на Святоіменній горі 1797]. На центральному полі: вгорі Ісус Христос на престолі, що його підтримують серафими; внизу, вірогідно, Богородиця серед ангелів і святих. Літери обабіч фігур: ΑΛΛΑ / ΑΤΙ. Діаметр: 43 мм. Оливкова фарба.

IP НБУВ, ф. XIII, № 6345.

19. Монастир св. Пантелеймона

Напис у колі: + ПЕЧАТЬ АΘΟΝΣΚΑΓΟ ΡУΣΣΚΑΓΟ ПАНТЕΛΕЙΜΟΝΟΒΑ ΜΟΝΑΣΤΥΡΑ. На центральному полі: поясне зображення св. Пантелеймона на тлі храмових споруд. Напис навколо німбу: СВ[АТЪЙ] В[Е]Л[И]К[О]МУЧ[ЕНИКЪ] И ЦЕЛ[ИТЕЛЬ] ПАНТЕЛЕИМОНЪ. Діаметр 45 мм. Друк.
IP HBYB, ф. XIII, № 1264.

Відбиток 1837–1848 рр.

Напис у колі: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ ΤΩΝ ΡΩΣΩΝ ΑΘΕ [печатка святої кіновії руських 1805]. На центральному полі: св. Пантелеймон на тлі храмових споруд і дерева. У правій руці святого лжиця, у лівій — ківот. Напис обабіч голови: Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΝΜ[ΩΝ] [святий Пантелеймон]. Діаметр: 43 мм. Сажа.
IP HBYB, ф. 5, № 3640.

20. Констаніт

Напис у колі: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ Β[Α]Σ[Ι]Λ[Ε]Υ[Σ] ΚΑΙ ΠΑΤΡ[Α]ΡΧ[Ε]Β[Ι]Κ[Η]Σ ΚΟΙΝΟΒΙΑΚ[Η]Σ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΜ[ΟΝΙ]ΤΟΥ 1851 [печатка священного і патріаршого общежитійного монастиря Констаніта 1851]. На центральному полі: постать св. першомученика Стефана з храмом у лівій руці і кадилом у правій. Напис обабіч голови: Ο Α[ΓΙΟΣ] | ΠΡ[Ο]Τ[Ο]Μ[Α]Ρ[Τ]Υ[Σ] | ΚΑΙ ΑΡΧ[Ι]Δ[Ι]ΑΚΟΝΟΣ | ΣΤ[Ε]Φ[ΑΝΟΣ] [святий першомученик і архидиякон Стефан]. Напис на орарі: + αγιος + [святий]. Діаметр: 43 мм. Сажа.
IP HBYB, ф. XIII, № 6348.

21. Руський Андріївський скит

Напис у колі: + П[ЕЧАТЬ] НОВАРУСК[АГО] ОБЩЕЖ[ИТИЙНАГО] СКИТА АНДРЕЙВС[КАГО] НА АӨОНЕ АШМӨ ГОДА [печатка новоруського гуртожитного Андріївського скита 1849 року]. На центральному полі: в горішній частині Ісус Христос, під ним св. апостол Андрій і св. Антоній. Діаметр: 28 мм. Темно-бірюзова фарба.
ІР НБУВ, ф. XIII, № 1259.

22. Скит пророка Іллі, або Руський Іллінський скит

Напис у колі: + ПЕЧ[АТЬ] СКИТА СВ[ЯТАГО] ПРОРОКА ИЛИИ [печатка скиту пророка Іллі]. На центральному полі: поясне зображення пророка Іллі. Напис угорі й ліворуч: О ПРОФНТНЄ | НЛІАС [Пророк Ілля]. Діаметр: 33 мм. Темно-бірюзова фарба.
ІР НБУВ, ф. XIII, № 1262.

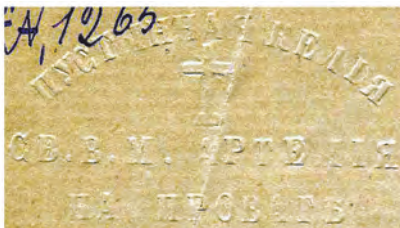
23. Келія св. Василя Великого

Літографічне овальне зображення на бланку: 75 x 100 мм. На малюнку: будівлі келій під сяйвом Покрови Богородиці. Літери обабіч голови Богородиці: М[НТН]Р Θ[ЕО]Υ [Мати Бога]. Напис над малюнком: *Освятї Господи любящїя благолѣпіе Святаго дома Твоего. Знизу: Видѣ келїи св. Василя Великаго на св. Аѳонской горѣ. Въ ней же и мощи св. Теофила Мироточиваго.*
Друк.

ІР НБУВ, ф. XIII, № 1263.

24. Пустинна келія св. великомученика Артемія

Сліпе тиснення на папері: ПУСТЫННАЯ КЕЛІЯ | + | СВ. В.М. АРТЕМІЯ | НА ПРОВАТѢ [Пустинна келія св. вмч. Артемія на Проваті]. Розмір штампа: 25 x 45 мм.
ІР НБУВ, ф. XIII, № 1265.

REFERENCES

1. Chernukhyn E. K. «Inostrannye» korrespondenty arkhymandryta Antonina Kapustyna: obzor dokumentov 1865—1894 hodov, khraniaschykhsia v Instytute rukopysy Natsyonal'noj biblioteke Ukrainy im. V. Y. Vernadskoho // Yerusalym'skyj vestnyk. — Vyp. VII–VIII. — Yerusalym, 2015. — S. 185–204. [in Russian].
2. Chernukhin Ye. Hrets'ki rukopysy u zibranniakh Kyieva: kataloh. — Kyiv; Vashynhton, 2000. — S. 259. — 378 s. [in Ukrainian].
3. Chernukhyn E. Materyaly po ystorry y opysanyiu Afonskykh monastyrej v fondakh Natsyonal'noj byblyoteky Ukrayny ymeny V. Y. Vernadskoho // Trudy Kyevskej dukhovnoj akademyy. — № 26. — Kyiv, 2017. — S. 53–76. [in Russian].
4. Tchentsova V. A Corpus of Post-Byzantine Seals: Research cataloguing project, in: Byzantine and Rus' Seals. Proceedings of the International Colloquium on Rus'-Byzantine Sigillography. Kyiv, Ukraine, 13–16 September 2013. — Kyiv: The Sheremetievs' Museum, 2015. — P. 263–279.